

POLIDAKTÍLIA ÉS AUTIZMUSSPEKTRUM-ZAVAR: KÉT ÖSSZETETT HELYESÍRÁSI KÉRDÉSRŐL

DR. LUDÁNYI ZSÓFIA^{1,2}, DR. DOMONKOSI ÁGNES^{1,3}

¹NYELVTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT

NYELVTECHNOLÓGIAI ÉS ALKALMAZOTT NYELVÉSZETI INTÉZET, BUDAPEST

²ESZTERHÁZY KÁROLY KATOLIKUS EGYETEM PK JÁSZBERÉNYI CAMPUS

ALKALMAZOTT NEVELÉSTUDOMÁNYI INTÉZET, NYELVI ÉS MŰVÉSZETI NEVELÉSI TANSZÉK, JÁSZBERÉNY

³ESZTERHÁZY KÁROLY KATOLIKUS EGYETEM PK GYÓGYPEDAGÓGIAI INTÉZET,

PSZICHOPEDAGÓGIAI ÉS LOGOPÉDIA TANSZÉK, EGER

A Nyelvtudományi Kutatóközpont nyelvi tanácsadó szolgálata e-mailben és telefonon fogadja a nyelvhasználati, helyesírási kérdéseket. Rovatunkban a közönségszolgálathoz érkezett orvosi nyelvi, helyesírási témájú kérdésekből adunk közre néhányat.

Kérdés: Levélírónk a sokujjúságot jelölő fejlődési rendellenesség idegen nevének írásmódjával kapcsolatban kérte a közönségszolgálat állásfoglalását: *polidaktilia* vagy *polidaktilia*.

Válasz: Az olyan általános használatú helyesírási szótárak, mint a Magyar helyesírási szótár (MHSz.) és az Osiris Helyesírás szótári része (Laczkó–Mártonfi 2004) nem tartalmazzák a kérdéses kifejezést, és a szaknyelvi kérdésekben irányt mutató Orvosi helyesírási szótár sem (Fábián–Magasi [főszerk.] 1992). Ami az írásgyakorlatot illeti, az orvosi szakmunkákban az idegenes írásmódú *polydactylia* mellett a magyaros írásmódú változatok is jelen vannak: *polidaktilia* ~ *polidaktilia*.

A kérdéses kifejezésnek tehát nincs kodifikált, szótárban rögzített írásmódja, az írásgyakorlatban pedig a rövid és a hosszú *i*-s változat is jelen van, így nem lehet egyértelműen állást foglalni a kérdésben. Mindemellett felhívtuk a levélíró figyelmét a magyar nyelvnek

arra a morfofonológiai szabályszerűségére is, hogy ilyen hangtani helyzetben a magánhangzó általában megnyúlik (l. Deme 1973). Számos analóg példában megfigyelhető efféle nyúlás: *hemofil*, de: *hemofília*; *textil*, de: *textília*; *szinonim*, de: *szinonímia*.

Kérdés: Levélírónk azzal a kérdéssel fordult a nyelvi tanácsadó szolgálathoz, hogy mi a szabályok szerinti írásmódja az *autizmus + spektrum + zavar* kifejezésnek. A korrektori munkát végző kérdező az Orvosi helyesírási szótárban (Fábián–Magasi [főszerk.] 1992) is utánajárt a kérdésnek, a szótár azonban nem tartalmazza a kérdéses kifejezést. Ahogy a levélíró is felfigyelt rá, az orvosi szakma alapvetően a különírt *autizmus spektrum zavar* írásmódot támogatja, de más változatok is jelen vannak az írásgyakorlatban (pl. *autizmus-spektrumzavar*, esetleg *autizmus spektrumzavar*).

Válasz: A magyar orvosi szaknyelvben valóban problematikus a kérdéses kifejezés írásmódja, és – ahogy levélírónk is felfigyelt rá – nagyon bevett gyakorlat a helyesírási szempontból nem megfelelő *autizmus spektrum zavar* forma alkalmazása. Ennek hátterében az angol mintán túl az állhat, hogy nagyon összetett az egyes elemek egymáshoz való viszonya.

Ha ugyanis a kifejezés tagjainak jelentésbeli viszonyát vizsgáljuk, az autizmus idegrendszeri és viselkedésbeli kórképének leírásához azért társították a *spektrum* utótagot, mert egy olyan eltérésről van szó, amely nem írható le egységesen, rendkívül változatos formákban mutatkozhat meg, ezért spektrumszemlélet érvényesítésére van szükség. Az *autizmuspektrum* kifejezés tehát arra utal, hogy a tünetek megjelenési formája és súlyossága jelentősen különbözhet, széles megjelenési spektrumon azonosítható, súlyosabb és enyhébb viselkedési mintázatok is jellemezhetik. A *zavar* utótag pedig már ehhez az összetételhez járul. A többszörös összetétel így egy jelentéssűrítő szerkezetet hoz létre, mivel nem a spektrum zavaráról van szó, hanem az autisztikus jelenségek egészéről mint zavarról. A helyesírási és jelentéstani szempontból is megfelelő, vagyis az értelmet pontosan tükröző írásmód tehát az *autizmuspektrum-zavar*. Az akadémiai helyesírási szabályzat (AkH.¹²) 139. szabálya alapján ugyanis a legalább három tagból álló (többszörös) összetételeket hat szótag fölött kötőjellel kell tagolni a fő összetételi határon.

Meglátásunk szerint a helyesírási szabályoknak megfelelő *autizmuspektrum-zavar* írásmódtól azért is

idegenkedhet a szakma egy része, mert a hasonló összetételek nagy része birtokviszonyként értelmezhető, ebben az esetben azonban ezt a lehetőséget szeretnék elkerülni, hiszen nem az autizmuspektrum zavaráról van szó, hanem egy azzal kapcsolatos, azon belül megvalósuló zavarról.

Az írásgyakorlat ellentmondásossága ellenére az Autisták Országos Szövetségének anyagaiban már az általunk is javasolt kötőjellel tagolt formát használják (W1). ■

IRODALOM

1. AkH.12 = Magyar Tudományos Akadémia. A magyar helyesírás szabályai. Tizenkettedik kiadás. Akadémiai Kiadó. Budapest, 2015.
2. Deme László. Morfológiai rendszerünk szinkrón mozgásához (Az idegen szavakbeli töváltakozásról). *Magyar Nyelv* 1973; 69/(1): 20-31.
3. Fábrián Pál – Magasi Péter (főszerk.) Orvosi helyesírási szótár. Akadémiai Kiadó – Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár. Budapest, 1992.
4. MHSz. = Tóth Etelka (szerk.) Magyar helyesírási szótár. Akadémiai Kiadó. Budapest, 2017.
5. W1 = https://aosz.hu/wp-content/uploads/2014/07/ae_ae.pdf